

BİR EDEP ÖRNEĞİ OLARAK “RÂŞİT HALİFELERİN BEŞİNCİSİ ÖMER B. ABDİLİZİZ”DEN SEÇTİKLERİM*

Ahmed eş-ŞARBÂSÎ

Çev: Doç.Dr. Ahmet YILMAZ

Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Hız. Peygamber “*Evliliklerinizde iyi seçim yapınız; çünkü soy damarı yılan gibidir*” buyurmuştur. Bu, peygamberimizin derin ve güzel anlamlar taşıyan ifadelerinden biri olup, asılların fûrû üzerindeki etkisine işaret etmektedir. Âlimler, öncekilere ait olup da daha sonraki nesillerde ortaya çıkan kalıtsal özelliklerden çok bahsetmişlerdir. Ömer b. Abdilaziz’in hayatına göz atarlar bu kalıtsal işaretleri görmezlikten gelemesler. Örneğin, tarih kaynakları bize bir genç kızın hikayesini aktarır ki orada Ömer b. Abdilaziz’in, içinde gıda ve sağlık kanları dolaşmadan evvel iman ve takva kanlarının dolaştığı damarlardan kalıtsal olarak faydalandığına işaretler bulunmaktadır. (s.15)¹

Anlatılır ki, Hız. Ömer geceleri mahalleler arasında gizlice dolaşır ve olup bitenlerden haberdar olmak isterdi. Bir gece, hizmetçisi Eslem ile birlikte, Medine sokaklarında adeti olduğu üzere epeyce yürüdüktan sonra yorulduğu için, dinlenmek maksadıyla, gece karanlığında bir evin duvarına sırtını yaslamıştı. Evin içinden bir kadının kızına bir şeyler söylemekte olduğunu duydular. Kadın kızına “*Sabah oldu, kalk ve sütlere biraz su karıştır*” demekte idi. Ancak o kız, dünyada en çok sevdiği ve aziz bildiği annesine itiraz ediyor ve “*Emîrülümünin’in bugünkü emrini bilmiyor musun*” diye cevap veriyordu. Annesi “*Ne varmış emirlerinde?*” deyince “*Onun tellalı bugün, insanların sütlere su katmamalarını ilan etti*” dedi. Bunun üzerine annesi kızına “*Kalk kızım kalk ve sütlere biraz su karıştır, şu anda sen öyle bir yerdesin ki seni ne Ömer, ne de onun tellalı görebilir?*” deyince kız öfkelenmiş ve annesine şu cevabı vermişti: “*Anne! Vallâhi ben, insanların arasındayken ona itaatkar davranıp ta tenhada asi olanlardan değilim. Ömer görmüyorsa, Ömer’in Rabbi görüyor. Vallâhi ben Ömer’in yasakladığı bir şeyi yapmam!*”(s.15)

* Bu yazı, Mısır el-Ezher Üniversitesi öğretim elemanı olan ve daha sonra “el-Ezher Şeyhliği” de yapmış olan Ahmed eş-Şarbâsî’nin, Hâmisü’r-Râşidin Omaru’bnu Abdi’l-aziz (Râşit Halifelerin Beşincisi Ömer b.Abdilaziz), adlı iki cüz halinde, büyük boy, çift sütünlü, 223 sayfaya basılmış olan Arapça eserinin (Matabiu’s-şaab, Kahire 1959) muhtelif sayfalarından, bir edep örneği olarak değerlendirdiğimiz bölümler seçilmek suretiyle, birebir tercüme edilerek hazırlanmıştır. A.Yılmaz

¹ Adı geçen eserin farklı yerlerinden alıntı yapıldığı için, sayfa numaraları bu şekilde, her paragrafın sonunda ve parantez içinde gösterilmiştir. A.Yılmaz.

Hız.Ömer, Benî Hilâl kabilesinden olan bu kızı istetti ve oğlu Âsım'a nikahladı. Onların bir kız çocukları oldu ve adını "Ümmü Âsım" koydular. Daha sonra bu Ümmü Âsım, Abdüzaziz b. Mervân ile evlendi ve Ömer b. Abdilaziz'i doğurdu. Böylece, Hız. Ömer'in gördüğü bir rüyadan sonra uyanıp gözlerini oğuşturduktan sonra söylediği "Ömer'in soyundan olan, adı Ömer olan ve Ömer'in yolundan giden bu adam da kim?" sözü gerçekleşmişti. (s.16)

Ömer b.Abdilaziz H.61 senesinde doğmuştur. Bazıları onun doğduğu seneyi "Hız. Peygamber'in eşi Meymüne'nin vefat ettiği sene" olarak ifade ederler. İbn Kesîr "O Hız. Hüseyin'in öldürüldüğü sene doğdu" demektedir ki H.61'dir. (s.16)

Ömer b.Abdilaziz, babası Mısır valisi iken Hulvan'da doğmuştur. Ömer b.Abdilaziz, etine dolgun, uzun boylu, beyaz tenli, güzel yapılı, ince yüzlü birisi olarak bolluk içinde yetişmiştir. İslamî eğitimini ise Medine âlimlerinin yanında yapmış ve imkanı nispetinde ilim, şiir ve dil bilgisini onlardan öğrendi.(s.17)

Abdülaziz b.Mervan, Medine'deki Salih b.Keysân'a mektup yazarak, oğlu Ömer'in eğitimi ile bizzat ilgilenmesini ister. Salih b.Keysân da Ömer'i, namazlarını geciktirmeksizin vaktinde kılmaya zorlar. Bir gün Ömer biraz gecikir ve Salih b. Keysân nedenini sorar. O da bakıcısının saçlarını taradığını söyler. Bunun üzerine Salih b.Keysân "Senin saçlarını düzeltme merakın, namazını ihmal derecesine varmış" der ve bu durumu Abdülaziz b.Mervân'a bir mektup ile bildirir. Babası hemen bir adam gönderir ve o adam, daha onunla tek kelime konuşmadan saçlarını kazır..! (s.17)

Ömer b.Abdilaziz, küçüklüğünden beri, Hız.Ömer soyunda görülen güzel genetik mirasları almasının yanında, yine onlarda bulunan ve bazen kaybolup bazen ortaya çıkan öfke ve hiddet mirasını da almıştır. İlk gençlik yıllarında bir gün, bir siyahi kölesi Ömer b.Abdilaziz'e karşı bir saygısızlık yapmış ve Ömer b.Abdilaziz kölenin gırtlığından tutup yere fırlatmış, onun çığlıklarına aldırış etmeden, öfkesi geçinceye kadar onu dövmüştür.(s.17) Bu olayın üzerinden günler geçtikten sonra köle, Ömer'in sakin bir anını fırsat bilerek ona "Sen Mevlâ'nın sana kızacağı her hangi bir suç işledin mi?" diye sorar ve Ömer "Evet" diye cevap verir. Köle "Rabbin seni hemen cezalandırdı mı" der. Ömer "Hayır" diye cevap verir. Bunun üzerine köle "O seni cezalandırmada acele etmezken, beni cezalandırmada sen niçin acele ediyorsun?" der. Ömer utandır, köleye acır ve ona der ki "Ayağa kalk, bu günden sonra özgürsün!" (s.18)

Ömer b.Abdilaziz, Medine emîri iken Mescid-i Nebevî'yi genişletmiş; peygamber eşlerine ait odaları mescidin içine almış, etrafındaki mülkleri satın alarak mescide dahil etmiş, minare yaptırmış ve mihrap yeri oydurmuştur. Mihrapların içlerinin oyduurulmasını ilk icat eden odur. Medine etrafındaki dağ yollarını islah etmiş, su kuyuları kazdırmış, hac yoluna, hacılar ve diğer yolcular için hanlar ve konaklama mekanları yaptırmıştır. Medine'ye güzel bir çeşme inşa ettirmiştir.(s.20)

Halife oluşu :

Ömer b.Abdilaziz'den önceki Emevî halifesi Süleyman b. Abdilmelik bir Cuma günü, Cuma namazını kıldırmak için camiye gitmişti. Hutbesini okumaya başladı. Başlangıçta caminin en uzak kısmında bulunanlar bile onu duyabiliyor-

lardı. Sonra sesi yavaş yavaş azaldı ve namazdan sonra camiden ayrıldığında, kendisini ölüme götürecektir sıtma hastalığına yakalanmıştı. (s.26-27)

Süleyman b.Abdilmelik’in kendisinden sonra kimin halife olacağı hakkındaki niyeti kesinleşince eline kağıt kalem aldı ve şunları yazdı:

“Bismillahirrahmanirrahim. Bu Allah’ın kulu, emîrül-müminîn Süleyman’ın Ömer b.Abdilaziz’e yazdığı mektuptur. Onu, benden sonra yerime halife olarak tayin ettim. Ondan sonra da yerine Yezid b.Abdilmelik’i atadım. Onu dinleyiniz ve itaat ediniz. Sizden istediklerine itiraz etmeyin.” Süleyman b.Abdilmelik mektubu bitirince kapattı ve mühürledi. Bu mektubu sadece, yanındaki danışmanı Racâ b.Hayve el-Kindî görmüştü. (s.28)

Süleyman b.Abdilmelik H.99 senesi Safer ayında ölünce, Racâ b.Hayve insanları topladıktan sonra, Süleyman b. Abdilmelik’in mektubunu çıkardı, insanlardan, mektupta yazılı olanları kabul edeceklerine dair söz aldıktan sonra, mektupta yazılanları yüksek sesle okudu ve Ömer b.Abdilaziz o gün halife oldu. Ömer halifelğe, mal biriktirip zengin olmak, övünmek ya da tahakküm etmek için gelmemiş, ancak adaleti sağlamak, yanlışları düzeltmek ve insanları zengin etmek için gelmişti. (s.21)

Ömer b.Abdilaziz, insanların yaşam seviyelerini yükseltti. Örneğin Kûfe’deki valisi Zeyd b.Abdirrahmân’a gönderdiği bir yazıda “Ordunun ihtiyaçlarını verdikten sonra bir miktar paranın arttığını bildiriyorsun. Onunla borçlu olanların borçlarını haksızlık yapmadan öde veya parası olmadığı için evlenemeyenleri evlendir” demiştir. Bazı valileri kendisine yazı yazarak evi, hizmetçisi, atı ve evinde sergisi tam olanlardan borçlu olanların borçlarının ödenip ödenmeyeceğini sorunca onlara yazdığı cevabında “Müslümanlardan her kesin başını sokacağı bir evi, işlerini görecektir bir hizmetçisi, üzerinde düşmanlarıyla savaşacağı bir atı ve evinin sergisi olması gerekir. Onun da ihtiyacı vardır, onun da borçlarını ödeyiniz” demiştir.(s.21)

Ömer b.Abdilaziz siyasetinin kurallarını şu sözlerinde açıklamıştır: “Ey insanlar! Peygamberinizden başka bir peygamber gelmeyecektir ve ona indirilen kitaptan başka bir kitap ta indirilmeyecektir. Allah’ın peygamberinin diliyle helal kıldığı şey kıyamet gününe kadar helaldir; peygamberinin diliyle haram kıldığı şey de kıyamete kadar haramdır. İyi dinleyin, ben bir yargıç değilim, sadece Allah’ın emirlerinin uygulayıcısıyım; yeni şeyler icatçısı değilim, öncekilere uyarım. İslâm’ın hadleri, yasaları ve yöntemleri vardır. Bunları yerine getiren imanını ikmâl eder, yerine getirmeyen imanını ikmâl etmemiş olur. Eğer yaşarsam onları size öğreteceğim ve size yükümlülük vereceğim; ama ölürsem, (yapacak bir şey yok), sizinle olmaya da can atmıyorum. Allah’ın Rasûlünün ve onun halifelerinin yaptıklarını örnek almak Allah’ın kitabına sarılmaktır, dinini güçlendirmek demektir. Hiç kimse onların yaptıklarını değiştiremez, başkalaştıramaz. Onları örnek alan doğruyu bulur, onlara yönelen muzaffer olur; onları terk edip de Müminlerin gittiği yoldan ayrı bir yöne sapanları Allah bir başka yöne, cehenneme yönlendirir ki ne kötü sondur.” (s.22)

Ömer b.Abdilaziz halife olmadan önce, nefsi bir çok şeyi elde etmek isterdi. Bir şeyi elde ettiği zaman da, daha başka bir şey isterdi. Yiyeceklere, giyeceklerle, güzel kokuya, kadınlara, şiir ve şarkıya, müziğe, söz sahibi olmaya, övülme-

ye, ilim ve fıkıh öğrenmeye aşırı isteği vardı. Sonunda halife olmayı da istedi. Ama o makamı elde edince dünyanın üstünde ve Allah'ın yanında olan şeylere, yani âhiret hayatına özlem duymaya başladı. O halife iken, bir gün şöyle söylemişti “*Benim aç gözlü bir nefsim var. Bir şeyi isteyip te elde edince, ondan daha yükseğini ister. Bu gün, ondan sonrası olmayan bir makama kavuştum. Ancak bu defa da cenneti istiyorum.*” (s.22)

Ömer b.Abdilaziz, halife olduktan sonra tümüyle değişti. Dünya adamı idi, ahiret adamı oldu; hırslı birisi idi, zâhit birisi oldu. Dünya hayatına meraklı birisiydi, ölümü arzu eden birisi oldu. Aşırı istekleri olan birisi idi, adaletten, islahattan ve gece gündüz ibadetten başka kaygısı olmayan biri oldu. (s.22)

Muhammed b.Kaab, bir gün Ömer b. Abdilaziz'in yanına gelmişti. Onun uzun uzun kendisine baktığını görünce Ömer “*Benim neyime bakıyorsun?*” dedi. Muhammed b.Kaab da kendisine “*Ey Müminlerin emîri! Bakıyorum ve şaşıyorum ve kendi kendime: O parlak ten, o güzel saç ve dolgun, tombul beden şimdi nerede, diye soruyorum*” cevabını verdi. Bunun üzerine Ömer b.Abdilaziz “*Beni, toprağa gömüldükten bir süre sonra, göz yumruları yanaklarına düşmüş, burun deliklerimden ve ağızdan, kurtçuklar ve irin akar bir halde görmüş olsan, acaba nasıl şaşırırsın! Sana, bugünkü halimden çok daha değişmiş görünmez miyim!*” dedi. (s.23)

Ömer b.Abdilaziz H.101 senesi Recep ayı başlarında hastalandı ve hastalığı 20 gün sürdü. Allah korkusu ve insanların işlerini yerine getirirken çok titiz davranmasının onu hasta ettiği söylenir. Başka bir rivayete göre ise Ümeyye oğulları, veliahtlığa uygun olmadığı için Yezîd b.Abdilmelik'i azl etmeyi istediğini duyunca, bir kölesini kandırmışlar ve Ömer b.Abdilaziz'e zehirli su içirtmişlerdir. Ömer b.Abdilaziz zehir içtiğini anlamış ve zehir koyan köleyi getirtmiş, biraz sıkıştırınca köle suçunu itiraf etmiş, kendisini onların azmettirdiğini ve kandırdığını haber vermiştir. Bunun üzerine Ömer b.Abdilaziz o köleyi azat etmiş ve hiçbir kötülük yapmamıştır. Doktor gelip de kendisine ilaç içmesini tavsiye edince bunu kabul etmemiş ve şöyle demiştir: “*Suyu içtiğim anda içine zehir konulduğunu anladım. Şifâ, kulak mememe dokunmamda olsa dokunmazdım, yahut güzel bir kokuyu burnuma kaldırıp koklamamda olsa koklamazdım.*” (s.23)

Ömer b.Abdilaziz, Humus yakınlarında “Deyr-i Sem'ân” denilen yerde, kilisenin rahibinden, 30 Dinara bir mezar yeri satın aldı. Rahibin bu yeri bedava vermeyi teklif ettiği, ancak onun kabul etmediği rivayeti de mevcuttur. Ömer b.Abdilaziz, Racâ b.Hayve'ye “*Beni yıkayanlar, kefenleyenler ve kabrime inenler arasında ol. Beni mezara koydukları zaman kefen düğümünü çöz ve yüzüme bak. Çünkü ben üç halifenin defninde bulundum. Hepsini mezarlarına koydum, düğümlerini çözdüğüm zaman yüzlerine baktım. Ne göreyim! Hepsinin yüzleri kararmıştı ve kıbleye doğru değildi!*” Bu konuda Racâ şöyle demektedir: “*Ben Ömer b.Abdilaziz'i yıkayan, kefenleyen ve kabrine inenlerden biriydim. Düğümü çözdüğüm ve yüzüne baktığım zaman gördüm ki yüzü kıbleye dönüktü ve kağıt gibi beyazdı.*” (s.24)

Ömer b.Abdilaziz, kabrinin üzerinin tuğla vs. ile örülmemesini vasiyet etmiş ve demiştir ki “*Bana bir çukur kazın ama derin olmasın. O çukurların en iyisi yukarıda olanı, en kötüsü de aşağıda olanıdır.*” Yine mezarının üstünün bir yıl

geçtikten sonra sürülmesini ve insanların kullanabilmesi için dümdüz edilmesini vasiyet etmiştir. Fakat insanlar bunu yapmamışlardır. Ömer b.Abdilaziz’in mezarı uzun süre, bilinen ve ziyaret edilen bir mezar olarak kaldı. Ancak daha sonra silindi, tanınmaz oldu ve kayboldu. (s.24)

Ömer b.Abdilaziz hasta halde yatariken “Beni oturtunuz” dedi ve oturtular. Allah’a şöyle yakarmaya başladı: “Sen bana emredensin ama ben hatalar yaptım, ve sen beni kötülüklerden sakındırdın ama ben tutmadım; fakat senden başka tanrı yoktur.” Daha sonra başını kaldırdı, bakışlarını dondurdu. Etrafındakiler “Çok sert bakıyorsun” deyince “Ben bazı gelenleri görüyorum ki onlar ne insandır, ne de cin!” diye cevap verdi. (s.25)

Ömer b.Abdilaziz yaklaşık 40 yaşında iken vefat etti. Halifeliđi 2 sene 5 ay sürdü. Öldüğünde geriye sadece 21 dinar bıraktı. Bazı rivayetlere göre ise 14 dinar bırakmıştır.(s.25)

Râşit Halifelerin Beşincisi:

Ömer b.Abdilaziz’e “halife” lakabı verildiğini tarihî rivayetler belirtmektedir. Bu rivayetleri, bu züht ve takva adamının hayatından bahseden kaynaklara bir göz atan her insan bulabilir. Hâfız Cemâlüddin Ebulferec Abdurrahmân b.el-Cevzî el-Kuraşî el-Bağdâdî’nin “Sîretü Ömer b. Abdilazîz” adlı kitabı, İmâm Mâlik b.Enes’ten rivayet edilen “Sîretü Ömer b.Abdilazîz” kitabı, İbnü Kesîr’in “El-Bidâye ve’n-Nihâye” ve diğerleri gibi. (s.35) Şimdi bu rivayetlerin bazılarını sayalım:

Ali b.el-Hüseyn, Hârice b. Musab’ın şöyle dediğini aktarmıştır: “Mehdîler yedi kişidir; beşi öldü, ikisi kaldı. Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ve Ömer b.Abdilaziz. Bunlar giden beş mehdîdir. Allah hepsinden razı olsun.” (s.35)

Bir başka rivayette Abbâd es-Semmâk, Süfyân es-Sevrî’nin “Adaleti temsil beştir; Ebu Bekir, Ömer, Osman, Ali ve Ömer b.Abdilaziz. Başka söz söyleyen aşırı gitmiştir” dediğini duydum, demektedir. (s.35)

Ömer b.Abdilaziz’in duaları:

“Allahım, düzelmesi Muhammed ümmetinin yararına olanları düzelt, helak olmalarında Muhammed ümmetinin yararı olanları da helak et.” (s.66)

“Allahım, eğer ben senin merhametine erişmeye layık değilsem, senin merhametin bana erişmeye layıktır. Çünkü senin merhametin her şeyi içine alır. Ben de bir şeyim. Merhametin beni de içine alsın ey merhametlilerin en merhametlisi!” (s.66)

“Allahım, sen bir kavim yarattın ve onlar senin yapmalarını istediğini yaptılar, kendileri için yarattıklarını elde etmek için çalıştılar. Senin onlara olan merhametin, onların sana itaat etmelerinden daha önce sende var idi ey merhametlilerin en merhametlisi!” s.66)

“Allahım, senin en sevdiğin şeyde sana itaat ettim ki o senin bir olmandır; senin hiç sevmediğin şeyde de sana karşı gelmedim ki o da küfürdür. İki arasında kalanları da affediver.” (s.66)

Ömer b.Abdilaziz'in tevazuu :

Bir gün Ömer b.Abdilaziz, öğle sıcağından bunalarak, bir cariyesinden kendisini serinletmesini ister ve sonunda uyuya kalır. Bir müddet sonra cariye de uykusuna mani olamaz ve uyur. Ömer uyanınca cariyenin uyumakta olduğunu görür. Kendisini bunaltan sıcağın onu da bunalttığını görür ve elindeki yelpazeyi alarak onu serinletmeye başlar. Korku içinde uyanan cariye, efendisinin bunu yapmamasını söyler. Bunun üzerine Ömer b.Abdilaziz “*Sen de benim gibi bir insansın. Sıcak hava bana yaptığını sana da yaptı. Beni serinlettiğin gibi ben de seni serinletmek istedim!*” (s.69)

Bir gece Ömer b.Abdilaziz bazı arkadaşlarıyla sohbet ediyordu. Kandil söndü. Hizmetçisi Vasîf de uyuyordu. Ömer’in yanında bulunanlardan Racâ b.Hayve, kandili yakmak için kalkmak isteyince Ömer b.Abdilaziz, “*Misafirleri çalıştırmak iyi bir davranış değildir*” diyerek yerinden kalktı ve kandile yağ ilave etti. Yanındakilerden bunu küçümseyenler oldu. Ömer onlara şöyle dedi: “*Ömer b.Abdilaziz olarak kalktım ve yine Ömer b.Abdilaziz olarak yerime döndüm. İnsanların misafirlerini kullanmaları kınanacak bir şeydir.*” (s.70)

Bir gece, birisi Ömer b.Abdilaziz’e “*Ya halîfetallâhi fi’l-arz / Allah’ın yer yüzündeki halifesi*” diyerek seslendi. Ömer bu hitaba çok kızdı ve “*Ben doğduğumda ailem bana bir isim seçmiş ve Ömer demiş. Bana “ Ömer” demiş olsaydın hitabını severdim. Büyüdüğüm zaman kendime Ebu Hafs künyesini seçtim. Bana “ Ebu Hafs” deseydin hitabını yine severdim. Beni başınıza getirdiğiniz zaman bana “Emîru’l-müminîn” dediniz. Bana “Ey müminlerin emîri” demiş olsaydın yine kızmazdım. Ama sen “Allah’ın yer yüzündeki halifesi” dedin. Ben öyle değilim.*” (s.70)

Bir gün, yardım istemek üzere, Ömer b.Abdilaziz’in evine bir kadın geldi. Ömer’in eşi Fatıma ile bir köşeye oturmuştu. Sonra eve bir adam geldi ve bir köşede abdest almaya başladı. Kadın Fatıma’ya dönerek “*Üstüne başına bir şeyler giymeyecek misin. Bu adam seni başı açık görüyor*” deyince Fatıma “*İşte bu emîru’l-müminîndir. Kendi kendine abdest alıyor*” dedi. (s.71)

Kendisine nasihat edilmesini isteyen bir halife :

Bir çok kimse, kendilerinde kusur olduğunu bilirler, ama bir tenkit veya uyarı sözcüğü duymak onlara zor gelir. İnsanların az bir kısmı da bir nasihat duydukları zaman tahammül edip gereğini yaparlar ve ondan faydalanırlar. Bazı kimseler de vardır ki onlar kendilerini nasihatleri ile aydınlatmaya layık insanları ararlar, söylediklerini dinlerler ve onların gördükleri eksikleri söylemelerini isterler. Ömer b.Abdilaziz, karşılaştığı her nasihat erbabını, kendisine bir şeyler söyletmeden bırakmazdı ve inanırdı ki vaaz ve nasihat iyi yapılması gereken bir görev, iyi sunulması gereken bir hediyedir. Bu hususta şöyle demiştir : “*Kardeşine dîni ve dünyasının iyiliği için nasihat eden kimse onunla bağına güçlendirmiş ve görevini yapmış olur.*” (s.72)

Ömer b. Abdilaziz, Amr b.Muhâcir’e: “*Amr! Doğru yoldan ayrıldığımı gördüğün zaman yakalarından tut, beni salla ve, ne yapıyorsun, de*” demiştir. (s.72)

Ömer b. Abdilaziz, kölesi Müzâhim’e şöyle dedi : “*Valiler, halkı kontrol etmek için casuslar görevlendirirler, ama ben seni kendimin casusu olarak görevlendirdim. Benden duymak istemediğin bir söz duyarsan veya seyme-*

diğin bir işi yaptığımı görürsen beni hemen uyar ve engel ol." (s.72)

Ömer b.Abdilaziz, Hasan-ı Basrî'ye mektup yazarak kendisine vaaz u nasihat etmesini istemiştir. Hasan-ı Basrî de şu cevabı göndermiş: "Akranın olan Müslümanlara kardeş ol, büyüklerin oğlu ol, küçüklerin babası ol. Onların her birine, suçu sebebiyle, bedenine uygun ceza ver. Öfkene kapılıp ta sakın bir tek kırbaç bile vurma. Cehenneme gidersin ha !" (s.73)

Ömer b. Abdilaziz, Ebu Hâzım'e, bana nasihat et deyince o şu cevabı vermiştir: "Sırtüstü yat ve ölümü başucuna koy. Sonra düşün, o anda yapmış olmayı istediğin şeyleri şimdi yap, o anda yapmış olmayı istemediğin şeyleri ise şimdiden terk et." (s.73)

Muhammed b.Kaab'ın kölesi Sâlim, kendisinden nasihat etmesini isteyen Ömer b.Abdilaziz'e şunları söylemiştir: "Âdem (a.s) bir tek suç işledi ve cennetten kovuldu. Siz hatalar işliyorsunuz ve o hatalarınızla cennete girmek istiyorsunuz." (s.75)

Racâ b.Hayve, Ömer b.Abdilaziz'e şöyle demiştir: "Yarın Allah'ın azabından kurtulmak istiyorsan, kendin için istediğini Müslümanlar için de iste, kendin için istemediğini onlar için de isteme." (s.76)

Ömer b.Abdilaziz fakihlerden, filozoflardan ve zahitlerden nasihat istediği gibi şairlerden de istiyordu. Hikmetli şiiirleri olan şair Sâbık el-Berberî'ye "Bana nasihat et ama kısa olsun" demiş ve bunun üzerine Sâbık çok uzun bir kaside söylemiştir. Şiiirin bazı beyitleri şöyledir:

"Allah'ı zikretmek, yağmurun ölmüş ülkeleri dirilttiği gibi, kalpleri diril-tir."

"İlim insanın kalbindeki körlüğü giderir, tıpkı ayın gecelerin karanlığını aydınlattığı gibi."

"İşlerine yalınayak gidenler için ölüm bir köprüdür."

"Ben öldükten sonra hatırlanacağım bir eserimi göremiyorum, halbuki suyun bile sert taşlar üzerinde izi vardır." (s.82)

Ömer b. Abdilaziz'in sözlerinden:

"Kalpler sırların saklandığı kaplardır, diller de onun anahtarları. Hepiniz sır kutularınızın anahtarlarını koruyun."(s.85)

"Allah yarattıklarının hesabını sormaz; emirlerinin ve yasaklarının hesabını sorar." (s.85)

"İbadetin en güzeli farzları yerine getirmek ve haramlardan kaçınmaktır."(s.86)

"Çok konuşmayan ve insanlardan kaçan bir insan gördüğünüz zaman ona yaklaşın, çünkü o hikmetler dağıtıyordur."(s.86)

"Bilgisiz iş yapanın zararı faydasından çok olur."(s.86)

"Yapabiliyorsan âlim ol, olamıyorsan öğrenci ol, olamıyorsan âlimleri sev, yapamıyorsan nefret etme."(s.88)

"Bir günü, ya da günün bir kısmını boşa geçirmenin şerri sana yeter." (s.88)

"Şüpheye düştüğün işi yapma."(s.90)

Ömer b. Abdilaziz'in cevapları :

Ömer b.Abdilaziz, eşi Fâtıma'ya gelerek "Üzüm satın alabilmem için bir dirhem var mı?" dedi. Fatıma "Yok" diye cevap verdi ve ekledi: "Sen emiru'l-mümininsin. Üzüm satın alacağın bir dirheme gücün yetmiyor mu?". Bunun üzerine Ömer şu cevabı verdi: "Ey Fatıma, bu bizim için, cehennemde zincirlerle boğuşmaktan daha kolaydır." (s.131)

Ömer b.Abdilaziz bir gece, yanında bir korumasıyla birlikte camiye girdi. Karanlıkta uyuyan bir adamın üstüne bastı. Adam başını kaldırarak, Ömer'i görmeyen ve tanımadan "Sen deli misin?" dedi. Ömer sakin bir eda ile "Hayır" diye cevap verdi. Koruması hücum ederek adamı hırpalamak isteyince Ömer b.Abdilaziz ona engel oldu ve "Sakin ol, o benim deli olup olmadığını sordu, ben de hayır dedim" dedi. (s.132)

Ömer b.Abdilaziz, bir gün ağlıyordu. Ona "Seni ağlatan nedir?" diye sordular. O da şu cevabı verdi: "Ağlamamı kınıyorsunuz; Ancak, Fırat nehri kıyısında, yeni doğmuş bir kuzu telef olsa, kıyamet günü, hesabı Ömer'den sorulacak!" (s.133)

Bir hâfız, Ömer b.Abdilaziz'in de hazır bulunduğu bir mecliste Kur'an'dan bir sûre okudu. Oturanlardan bazıları "tegannî yaptı" dediler. Bunun üzerine Ömer "Bu dinlediklerinin içinde, seni makamla, tegannî ile uğraşmaktan alıkoyacak başka bir şey yok mu?" dedi.(s.133)